

הלכות סנהדרין פרק י

א. אחד מן הדיינים בדיני נפשות שהיה מן המזכין, או מן המחביין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו הרי זה עובר בלא תעשה, ועל זה נאמר "לא-תענה על-רב, לנטת" (שמות כג, ב): מפני השמועה אמרו, שלא תאמר בשעת מנין, די שאהיה כאיש פלוני, אלא אמר מה שבפניך.

ב. ובכלל לאו זה, שלא יחזור המלמד זכות בדיני נפשות ללמד חובה, שנאמר "לא-תענה על-רב, לנטת" (שמות כג, ב). במה דברים אמורים, בשעת משא ומתן; אבל בשעת גמר דין, יש למלמד זכות לחזור ולהמנות עם המחביין.

ג. תלמיד שהיה מזכה, ומת רואין אותו כאלו הוא מזכה במקומו. אמר אחד יש לי ללמד זכות, ונשתתק או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאיזה טעם מזכה הרי זה כמי שאינו. שנים שאמרו טעם אחד אפלו משני מקראות, אין נמנין אלא באחד.

ד. ומפני השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול שמא יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמן כדאי לחלק עליו: אלא יאמר כל אחד דבר הנראה לו בדעתו. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות. כיצד: אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה שהעידו בו עליך, אל תירא מדבריהם.

ה. אמר אחד מן התלמידים בדיני נפשות, יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו. אמר יש לי ללמד עליו זכות, מעלין אותו עמהן לסנהדרין: אם יש בדבריו ממש שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין ממש בדבריו, אינו יורד משם כל היום כלו. אפלו אמר הנדון עצמו, יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין לו, ועולה למנין: והוא, שיהיה בדבריו ממש.

ו. בית דין שטעו בדיני נפשות, וחייבו את הפטור וגמרו דינו להריגה, ונראה להם הטעם שיסתרו בו את דינו, כדי לזכותו סותרין, וחוזרין ודנין אותו. אבל אם טעו, ופטרו את המחבי הריגה אין סותרין את דינו, ואין מחזירין אותו.

ז. במה דברים אמורים, בשטעו בדבר שאין הצדוקיין מודין בו. אבל אם טעו בדבר שהצדוקיין מודין בו, מחזירין אותו לחובה.

ח. כיצד: אמרו הבא על הערוה שלא בדרך פטור, ופטרוהו מחזירין אותו, וממיתין אותו; אבל אם אמרו המערה שלא בדרך פטור, ופטרוהו אין מחזירין אותו. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות סנהדרין פרק יא

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות: דיני ממונות, בשלושה; דיני נפשות, בעשרים ושלושה. דיני ממונות, פותחין בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות, פותחין לזכות כמו שבארנו, ואין פותחין לחובה. דיני ממונות, מטין על פי עד אחד, בין

לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מטין על פי עד אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה.

ב. דיני ממונות, מחזירין בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות, מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה כמו שבארנו. דיני ממונות, הכל ראויין ללמד זכות או חובה, בין הדינים בין התלמידים; ודיני נפשות, הכל מלמדין זכות, ואפלו תלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדינים.

ג. דיני ממונות, הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; דיני נפשות, המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אבל המלמד זכות אינו יכול לחזר וללמד חובה, אלא בשעת גמר דין, יש לו לחזר ולהמנות עם המחיבין כמו שבארנו.

ד. דיני ממונות, דנין ביום וגומרין בלילה; דיני נפשות, דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות, גומרין בו ביום, בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה. לפיכך אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת, ולא ערב יום טוב שמוא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר, ואסור לענות את דינו, ולהניחו לאחר השבת; אלא אוסרין אותו עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו.

ה. דיני ממונות, אף על פי שדנין אותן בכל יום מן התורה, שנאמר "ושפטו את-העם, בכל-עת" (שמות יח, כב; שמות יח, כו), מדבריהם שאין דנין בערב שבת.

ו. אחד דיני נפשות, ואחד דיני מלקיות, ואחד דיני גלות כל הדרכים האלו שווין בהן, אלא שהמלקות בשלושה. ואין אחד מהן בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד, שדיניו בעשרים ושלושה.

ז. המסית, אין דיניו כשאר דיני נפשות: מכמנין לו העדים, ואינו צריך התראה כשאר הנהרגין. ואם יצא מבית דין זכאי, ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה מחזירין אותו; יצא חייב, ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות אין מחזירין אותו. ואין טוענין למסית. ומושיבין בדינו סרים וזקן ומי שאין לו בנים, כדי שלא ירחמו עליו: שהאכזריות על אלו שמטעין את העם אחר ההבל רחמים היא בעולם, שנאמר "למען ישוב ה' מחרון אפו, ונתן-לך רחמים" (דברים יג, יח).

ח. דיני ממונות, והטמאות והטהרות מתחילין מן הגדול שבדינין, ושומעין את דבריו; ודיני נפשות מתחילין מן הצד, ואין שומעין דברי הגדול אלא באחרונה.

ט. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות אב ובנו, הרב ותלמידו מונין אותן בשנים. ודיני נפשות, ומכות, וקדוש החדש, ועבור השנה אב ובנו, הרב ותלמידו מונין אותן באחד.

י. זה שאנו מונין האב עם הבן, בין באחד בין בשנים: כגון שהיה אחד מהן בסנהדרין, והשני היה מן התלמידים שאמר יש לי ללמד זכות או חובה שומעין דבריו, ונושאים ונותנין עמו ונמנין עמו. ובשעת גמר דין, אין גומרין את דינו בקרובים, שהדינין הקרובים פסולין לדין, כמו שיתבאר.

יא. תלמיד שהיה חכם ומבין, והיה מחסר קבלה הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה בדין זה, והוא דן עמו בדיני נפשות.

יב. הכל כְּשֵׁרִים לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אֶפְלוּ גַר וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל; וְגַר דֵּן אֶת חֲבֵרוֹ הַגֵּר, אֵף עַל פִּי שְׁאִין אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן הַמַּמְזֹר, וְהַסּוּמָה בְּאַחַת מֵעֵינָיו כְּשֵׁר לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת. אֲבָל בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת אֵין דִּנִּין אוֹתָן אֲלֹא כּוֹהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִיִּים הַמְּשִׁיאִין לַכֹּהֲנָה, וְלֹא יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶן סוּמָה אֶפְלוּ בְּאַחַת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

הַלְבוֹת סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק יב

א. כִּיצַד דִּנִּין דִּינֵי נַפְשׁוֹת: כְּשִׁיבּוֹאוֹ עֵדִים לְבֵית דִּין, וְאוֹמְרִים רָאִינוּ זֶה אוֹ פְּלוֹנִי שֶׁעָבַר עֲבֶרָה פְּלוֹנִית אוֹמְרִין לָהֶן, מִפִּירִין אַתָּם אוֹתוֹ, הִתְרִיתֶם בּוֹ; אִם אָמְרוּ אֵין אָנוּ מִפִּירִין אוֹתוֹ, אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ, אוֹ שְׁלֹא הִתְרוּ בּוֹ הֲרִי זֶה פָּטוּר.

ב. אֶחָד תִּלְמִיד חֲכָמִים, וְאַחַד עִם הָאָרֶץ צָרִיךְ הִתְרָאָה: שְׁלֹא נִתְּנָה הִתְרָאָה אֲלֹא לְהִבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד, שְׁמָא שׁוֹגֵג הִיָּה.

ג. וְכִיצַד מִתְרִין בּוֹ: אוֹמְרִין לוֹ פֶּרֶשׁ, אוֹ אֵל תַּעֲשֶׂה, שְׂזוֹ עֲבֶרָה הִיא, וְחַיֵּב אַתָּה עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין, אוֹ מִלְּקוֹת. אִם פֶּרֶשׁ, פָּטוּר. וְכֵן אִם שָׁתַק, אוֹ הִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ פָּטוּר; אֶפְלוּ אָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי, פָּטוּר: עַד שִׁיתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, וְיֹאמַר עַל מְנַת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה; וְאַחֵר כֶּךָ יִהְרֹג.

ד. וְצָרִיךְ שִׁיעָבֹר וַיַּעֲשֶׂה תַכְף לְהִתְרָאָה, בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר; אֲבָל אַחֵר כְּדֵי דְבוּר, צָרִיךְ הִתְרָאָה אַחֶרֶת. וּבֵין שֶׁהִתְרָה בּוֹ אֶחָד מִן הָעֵדִים, אוֹ שֶׁהִתְרָה בּוֹ אַחֵר בְּפָנֵי עֵדִים אֶפְלוּ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד, אֶפְלוּ שָׁמַע קוֹל הַמִּתְרָה וְלֹא רָאָהוּ, וְאֶפְלוּ הִתְרָה בְּעֲצָמוֹ הֲרִי זֶה נִהְרָג.

ה. אָמְרוּ הָעֵדִים הִיָּתָה לוֹ הִתְרָאָה, וּמִפִּירִין אָנוּ אוֹתוֹ מְאִימִין בֵּית דִּין עָלֶיהֶן. וְכִיצַד מְאִימִין עַל עַדֵי נַפְשׁוֹת: אוֹמְרִין לָהֶן שְׁמָא תֹאמְרוּ מֵאֵמֶד וּמִשְׁמוּעָה, עַד מִפִּי עַד, מִפִּי אָדָם נֶאֱמָן שְׁמַעְנוּ, אוֹ שְׁמָא אֵין אַתָּם יוֹדְעִים שְׁסוּפְנוּ לְבַדֵּק אַתְּכֶם בְּדִרְיִשָּׁה וּחְקִירָה.

ו. הָיוּ יוֹדְעִין שְׁלֹא כְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, דִּינֵי נַפְשׁוֹת: דִּינֵי מְמוֹנוֹת, אָדָם נוֹתֵן מְמוֹנוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ; דִּינֵי נַפְשׁוֹת, דָּמוֹ וְדָם זִרְעוֹתָיו תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם, שֶׁהֲרִי לְקִין נֶאֱמַר "קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ, צִעֲקִים" (בראשית ד, י), דָּמוֹ וְדָם זִרְעוֹתָיו.

ז. לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי בְּעוֹלָם לְלַמֵּד שְׁכָל הַמַּאֲבָד נֶפֶשׁ אַחַת, מַעֲלִין עָלָיו כָּאֵלוּ אֲבָד עוֹלָם מָלֵא, וְכָל הַמְּקִיִּים נֶפֶשׁ אַחַת, מַעֲלִין עָלָיו כָּאֵלוּ קִיִּים עוֹלָם מָלֵא.

ח. הֲרִי כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם, בְּצוּרַת אָדָם הִרְאִישׁוֹן הֵן נִבְרָאִין, וְאֵין פָּנֵי אֶחָד מֵהֶן, דּוּמָה לְפָנֵי חֲבֵרוֹ; לְפִיכָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לֹאמַר, בְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם.

ט. שְׁמָא תֹאמְרוּ מַה לָּנוּ וּלְצָרָה זֹו, הֲלוֹא כָּבֵר נֶאֱמַר "וְהוּא עַד, אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע . . ." (ויקרא ה, א); אוֹ שְׁמָא תֹאמְרוּ מַה לָּנוּ וְלַחֹב בְּדָמוֹ שְׁלֹזָה, וְהֲלוֹא כָּבֵר נֶאֱמַר "וּבְאֲבָד רְשָׁעִים רָנָה" (משלי יא, י).

י. אִם עָמְדוּ בְּדִבְרֵיהֶם מְכַנְיִסִּין אֶת הַגְּדוֹל שְׁבַעֲדִים, וּבּוֹדְקִין

אותו בדרישה ובחקירה כמו שיתבאר בהלכות עדות. נמצאת עדותו מכוננת מכניסין את השני, ובדקין אותו פראשון; ואפלו היו העדים מאה, בדקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה.

יא. נמצאו דברי כל העדים מכוננין פותחין בזכות כמו שבארנו, ואומרים לו אם לא חטאת אל תירא מדבריהם; ודנין אותו. אם מצאו לו זכות, פוטרין אותו; ואם לא מצאו לו זכות, אוסרין אותו עד למחר.

יב. ובו ביום מזדווגין הסנהדרין זוגות זוגות, לעין בדינו; וממעטין במאכל, ואין שותין יין כל אותו היום, ונושאים ונותנין בדבר כל הלילה, כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו.

יג. ולמחרת משפימין לבית דין, המזכה אומר אני הוא המזכה, ומזכה אני במקומי; והמחייב אומר אני מחייב במקומי, או חזרתי ואני מזכה. ואם טעו בדבר, ולא ידעו מי הם שחיבו או זכו מטעם אחד שאינן נחשבים אלא באחד כמו שבארנו הרי סופרי הדינין מזכירין אותן, שהרי הן כותבין טעם שלכל אחד ואחד.

יד. ומתחילין בדינו: אם מצאו לו זכות, פטרוהו; ואם הצרכו להוסיף, מוסיפין. רבו המחייבין, ונתחייב מוציאין אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין יהיה חוץ לבית דין, ורחוק מבית דין: שנאמר "הוצא את-המקלל, אל-מחוץ למחנה" (ויקרא כד, יד). ויראה לי שיהיה רחוק, כמו ששה מילין, כמה שהיה בין בית דינו שלמשה רבנו שהיה לפני אהל מועד, ובין סוף מחנה ישראל.

טו. מי שנגמר דינו אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו. אפלו היתה עברה אין ממתינין לה, עד שתלד, ומכין אותה כנגד בית ההריון, עד שימות הולד תחלה. אבל אם ישבה על המשבר ממתינין לה, עד שתלד. וכל אשה שתהרג, מתר להנות בשערה.

טז. מי שהיה יוצא להרג, והיה זכחו זכות אין הורגין אותו, עד שמזין עליו מדם חטאתו ואשמו. ואם נגמר דינו, ועדין לא נשחט הזבח אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו, שאין מענין את הדין.